

ritur, Paulum non agere de efficacia, sed solum de modo significandi. Nam illa verba : *Nihil est, nihil valet, clementia egena, infirma, inutilia, non posse expiare peccata*, et similia, non possunt nisi de efficacia exponi. Denique, Apostoli questione cum Judaeis de efficacia erat, et de justificatione non de modo significandi. Neque enim tam stulti erant Hebrei, ut non intelligerent, Sacraenta vetera significasse res futuras, si Messiam venturum credebat. Atque haec de primo argumento.

CAPUT XV.

Idem probatur ex Patribus.

Probandum est hoc discrimen etiam ex Patribus, tum ut res sit magis confirmata, tum quia Kemnitius in 2. par. Examini pag. 56. et sequentibus usque ad 60, conetur ostendere, unum tantum locum nos habere, eumque ex Augustino, quem tamen ipsum eripere nobis conatur. Proferemus igitur antores veteres, Hebreos, Graecos, Latinos videntes, prater Augustinum.

I. Philo in lib. de Circumcisione, expōens omnes causas Circumcisionis, quas a majoribus se accepisse fatetur, neque clare dicit, neque obscurè insinuat, eam institutam fuisse in remedium peccati.

II. Joseph lib. I, antiq. cap. 12, non aliam causam Circumcisionis reddit, nisi ut posteritas Abraham ab aliis Gentibus discerneretur. Et tamen si quis nosse potuit, quorum esset instituta Circumcisio, isti maxime, qui Hebrei erant, et doctissimi, et vixerant etiam eo tempore quo adhuc lex vigebat.

III. Justinus in Dialogo cum Triphone, ante medium : « Quin etiam, inquit, ex eo, quod non possunt feminis circumcidiri, intelligitur signi causa datum esse Circumcisionem, non pro opere justitiae. » Et tuto ferre Dialogo hoc probat, Circumcisionem non justificasse, sed datum solum, ut discernentur Judei ab aliis.

IV. Dionysius Areopagita in lib. de Hierarchy Ecclesiastica, cap. 3. par. 1. docet, Ecclesiam esse medium inter synagogam et celestem patriam; quod synagoga carnalia Sacraenta, et umbras, ac figurās habuerit; coelestis Hierusalem habeat nudam veritatem

sine ullis signis corporalibus : Ecclesia nostra cum utraque communicaret, quod habeat signa corporalia, et simul spiritualia dona.

V. Irenaeus lib. IV, cap. 30 : « Circumcisionem, inquit, non quasi justitiae consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, ut cognoscibile perseveret genus Abraham. » Et infra : « Et quia non per haec justificabatur homo, sed in signo data sunt populo, ostendit, quod ipse Abraham sine Circumcisione creditit Deo, et reputatum est illi ad justitiam. » Vide eundem in eodem libro c. 28, 29, 32 et 34.

VI. Origenes lib. II contra Celsum dicit, Christianos merito dimisisse Circumcisionem, Sabbathum, et similia, quod res carnales, et corporales essent, et transisse ad legem Dei spiritualem. Item homil. 3. in Genes. ubi explicat Circumcisionis preceptum, opponit carnalem illam Circumcisionem Judaeorum, Circumcisioni spirituali Christianorum : proinde vult tantum interesse inter Sacraenta illorum, et nostra, quantum interest inter carnem, et spiritum.

VII. Eusebius Cesariensis lib. I demonst. Evangelice, cap. 10. et lib. I hist. cap. 4. pulchre docet, cur data fuerint primis illis parentibus Sacraenta carnalia, et sacrificia, tamquam elementa quedam, et adumbrations rerum spiritualium.

VIII. Eusebius Emissenus sive quicunque estactor illarum hominum, Homil. in Sabbatho post primam Dominicam Quadragesimam in illud : *Faciamus hic tria tabernacula.* « Primum, inquit, tabernaculum est synagogue; secundum Ecclesia; tertium colum. Primum in umbra fuit, et figura; secundum in figura et veritate; tertium in sola veritate. In primo via ostenditur; in secundo inventur; in tertio possidetur. Non enim Sacraenta Ecclesie, sicut Sacraenta synagogue medicinam tantum docent, et ostendunt, sed ipsa potius sunt medicina, et remissio peccatorum. »

IX. Athanasius orat. in illud: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo*, circa finem, fusa docet Circumcisionem nihil fuisse aliud nisi umbram, et figuram Baptismi, qui est vera, et spiritualis Circumcisio.

X. Epiphanius har. 8. que est Epicureorum : « Illic, inquit, Circumcisio fuit carnalis, que deseruit temporis usque ad magnam Circumcisionem, hoc est, Baptismum, qui circumcidit nos a peccatis. »

CAPUT XV.

XI. Basilius lib. de Spiritu sancto, cap. 11 : « Qui veritatem, inquit, umbras comparans, cumque figuris conferens ea, que figuris significantur, universam pariter Evangelicam dispensationem elevare aggreditur. » Et infra : « Quid, inquit, confers lavaera cum lavacris, que solam nominis appellationem habent communem, rerum vero tantum est differentia, quanta est inter somnia, et veritatem, inter umbras et imagines, et inter ea, que revera sunt. »

XII. Joannes Chrysostomus hom. 27. in Gen. : « Attende, inquit, quod Deus Circumcisionem pro lege statui voluit, non quod ad animae salutem efficeret hoc possit aliiquid, sed ut Judaei pueri hoc gratitudinis indicium circumferrent; quasi signum, et sigillum, et ne licet eis commisceri gentium commissionibus. Hinc I. Paulus signum hoc vocat dicens : Et signum dedit Circumcisionis signum; nam ad justitiam ipsa Circumcisio nihil conductit. » Vide eundem hom. 39 et 40. in Gen. hom. de proditione Judaei, hom. 7. in epist. ad Rom. et hom. 14. in epist. ad Heb.

Idem docent XIII. Cyrillus lib. X. in Julianum ultra medium. XIV. Theodoretus; quæst. 67. in Genes. et lib. VII ad Graecos. XV. Damascenus lib. IV de fide, c. 10, 14 et 26. XVI. Theophylactus in cap. II ad Rom. XVII. Oecumenius in cap. IV ad Rom.

Jam ex Latinis XVIII. Tertullianus in lib. contra Judeos, cap. 1 : « Si circumcisio, inquit, purgat hominem, Deus Adam incircumcisum cum faceret, cur eum non circumcidit, vel posteaquam deliquerit, si purgat Circumcisio? » Et infra : « Providens Deus, quod hanc Circumcisionem in signum, non in salutem esset datus. » Ibidem probat ex Prophetia, sacrificia et Sacraenta Iudeorum non justificasse, ubi etiam illa vocat carnalitatem, et nostra spiritualia.

XIX. S. Cyprianus lib. I. contra Judeos, cap. 8. opponit carnalem Circumcisionem Iudeorum, spirituali Circumcisioni Christianorum, et addit Adamum, Henoch, Noe, et Melchisedech justos fuisse sine Circumcisione : « Quia, inquit, signaculum seminis nihil proficit. » Idem lib. III, epist. 8. ad Efdum dicit carnalem Circumcisionem, adveniente spirituali, tamquam umbram luce adveniente evanescit.

XX. S. Ambrosius in epist. 72. ad Ireneum : « Signum, inquit, Circumcisio cor-

poralis, veritas Circumcisio spiritualis : illa membrum amputat, ista peccatum. » Idem : « Si tamen idem, in cap. IV ad Rom. : Non ergo, inquit, Circumcisio aliquid habet dignitatis, sed signum est tantum; quod signum ideo accipiebant filii Abraham, ut scirent eum filii esse, qui credens Deo hoc signum acceperat, ut omnes essent paternae filii. » Vnde eundem lib. I de Abraham, cap. 4. ubi ex professo agit de Circumcisione, et lib. I de Sacramentis, cap. 4 et 6. et lib. de iis, qui iniungunt mysteris, cap. 8 et 9.

XXI. S. Hieronymus in cap. III ad Gal. reddit causam cur fuerit Circumcisio instituta, et ne verbulo quidem indicat, fuisse in remedium peccati : « Quia, inquit, ex semine Abraham erat Christus oriundus, et ab Abraham, usque ad Christum multa erant saecula transitura, providens Deus, ne soboles dilecti Abraham ceteris nationibus miseretur, et paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israëliticum quodam Circumcisio cauterio denotavit. Denique per quadragesita annos in extremo nullus est circumcisus : soli quippe sine genti alterius commissione vivebant. Statim ut Jordani ripam transgressus est populus, Circumcisio necessario futura ex commissione Gentium providit erit. Quod autem a Jesu duce secundo scribitur populus circumcisus, significat in extremo cessare Circumcisionem, que in Egypto rationabiliter exerceretur; et a Domino nostro Jesu Christo spirituali Circumcisio credentes esse mundandos. » Idem in cap. I Isaiæ dicit, Deum respire cœremoniae Judaicas, et placere ei lavacrum Baptismi : « Quod solum, inquit, potest purgare peccata. »

Denique S. Augustinus in Psalm. LXXXIII: « Sacraenta, inquit, non sunt eadem, quia alia sunt Sacraenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem : Sacraenta novi Testamenti dant salutem, Sacraenta veteris Testimenti promiserunt Salvatorem. »

Ad hunc solum locum respondent Kemnitius et Calvinus. Kemnitius in Exam. pag. 59. et 60. respondet Augustinum loqui de Sacraentis veteribus, que non habebant annexam promissionem, sed erant mera signa, juxta Lutheri distinctionem.

Non valet solutio, quia Augustinus loquitur in genere de Sacraentis veteribus, et maxime de sacrificiis, et dicit omnia esse mutata, quia non dabant salutem. Praeterea

cum Augustinus dicit, illa Sacraenta fuisse promittentia Salvatorem, videtur maxime loqui de illis, quae habent annexam promissionem. Quomodo enim non habebant annexam promissionem, si promittebant Salvatorem.

Secundo, respondet cum Calvinio lib. IV, c. 14. §. 26. Instit. Augustinum non loqui de efficacia Sacramentorum, sed de significacione; et hoc solum velle interesse inter illa et ista, quod illa significantabat Christum venturum, ista significant eum jam exhibitum, et datum.

At contra; nam Augustinus non dicit, nostra significare Salvatorem, sed dare salutem.

Præterea ibidem ait: « Mutata sunt Sacraenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora. » At hæc ad officiam, non ad significacionem pertinent. Denique idem Augustinus in aliis locis aperte ponit discriben quoad efficaciam, Epist. 19. ad Hieronymum: « Cur non dicam, inquit, præcepta illa veterum Sacramentorum, nec bona fuisse, quia eis non justificantur homines? Umbra enim sunt prenuntiantes gratiam, qua justificamur. » Hæc ille. Quid clarius?

Nonna idem prouersus dicit Augustinus, quod postea definitivum Concilium Florentinum lib. XIX contra Faustum, cap. 13: « Institutia sunt, inquit, alia Sacraenta virtute majora, utilitate meliora. » Hæc ille, igitur nostra excellunt antiquis, utilitate, et virtute; non sola significacione, tract. 41. in Joan.: « In sacrificiis, inquit, non erat expiatio peccatorum, sed umbra futurorum, » quest. 23 in lib. Num.: « Si, inquit, per se attendantur Sacraenta vetera, nullo pacto possunt mederi: si autem res ipsæ, quarum hæc Sacraenta sunt, inquirantur, in eis inventari poterit purgatio peccatorum. » Hæc de testimonio Patrum.

CAPUT XVI.

Idem probatur rationibus in Scriptura fundatis.

Prima ratio. Sacramentum, ut justificare possit, debet habere annexam promissionem

(1) Hebr. VIII, 6; Jerem. XXXI, 34.

absolutam gratie. Nullum tale erat in lege veteri; igitur nullum eorum justificabat. Major propositio est certissima apud adversarios. Nam id asserit Lutherus in assert. 1. art. Philipus in locis anni 58. tit. de Sacramentis, Calvinus lib. IV Instit. cap. 14. §. 3. denique Kemnitius in 2. par. Examini pag. 42. ponit in ipsa definitione Sacraenta, quod habeat promissionem gratie, et gratia non cujuscumque, sed remissio peccatorum. Denique coguntur hoc admittere, cum velint Sacraenta justificare existendo fidem: fides enim apud eos non justificat, nisi apprehendendo promissionem indulgentiae.

Minor propositio probatur primo, ex Apostolo Hebr. VIII: *Melius, inquit, sortitus est ministerium quanto et melioris Testamenti mediator est, quod in melioribus reprobmissionibus sanctum est.* Et infra, explicans que sint ista promissiones meliores novi Testamenti, profert illud Hierem. XXXI: *Propitius ero misericordias eorum, et peccatorum eorum non recordabor amplius.* (1)

Secundo, ex Augustino tract. in Psalm. LXXII, ubi dicit, promissiones Testamenti veteris, et novi esse diversas, ut ipsa etiam Sacraenta sunt diversa: tunc enim promittebantur res terrene, nunc autem ecclesiastes;

Tertio, probatur ex ipso Luthero. Nam in lib. de capt. Babyl. cap. de Eucharistia, ita loquitur: « Vetus Testamentum per Moysen datum promissio erat, non remissionis peccatorum, seu rerum aeternarum, sed temporalium, nempe terra Chanaan, per quam nemo renovabatur spiritu, unde et irrationabilem pecudem in figura Christi, oportebat occidi, in cuius sanguine idem Testamentum confirmabatur, ut qualis sanguis, tale Testamentum; qualis hostia, talis missio. » Hæc ille: ubi præbet nobis contra se argumentum plane inservibile. Nec potest responderi, loqui eum de Sacraentis, que non habent annexam promissionem nam expresse meminit promissionis. Et præterea paulo post ponit exempla in iride, vellere Gedeonis, horologio Achaz, et similibus, ac dicit, ista signa habuisse tantum promissiones terrenas, et tamen in sequenti capite, quod est de Baptismo, hæc ipsa signa vult esse proprie Sacraenta, et nostris æqualia.

Porro Calvinus negat hanc minorem positionem. Nam lib. IV Instit. c. 16. §. 4. dicit, unam esse, et eamdem promissionem Sacramentorum veterum et novorum. Probatur igitur hæc minor. Quarto ex singulis, que apud illos dicuntur Sacraenta. Lutherus enim Sacraenta vocat, sacrificium Abel, iridem, vellus Gedeonis, horologium Achaz: At nullum eorum habet promissionem peccatorum. Nam de sacrificio Abel nihil legimus, nisi placuisse Deo, postquam factum fuerat. Iris habuit promissionem solius temporalis salutis: unde Genes. IX dicitur, data in fedus non tantum hominibus, sed etiam bestiis terra, et omni reptili. Similiter in vellere Gedeonis, et in horologio Achaz, facta sunt signa ad confirmandam promissionem victorie contra hostes temporales. De aliis Sacraentis, ut de Circumcisione, de sacrificiis pro peccato, de manna, mari rubro, et ceteris idem ostendam in solutione argumentorum.

Secunda ratio. Lex ipsa vetus lata in hoc distinguitur a nova, quod illa non justificat, hæc justificat: ergo fieri non potest, ut Sacraenta vetera, que erant pars quadam illius legis, justificarent. Probatur antecedens. Nam primo dicitur, Joan. I: *Lez per Moysen data est, gratia, et veritas per Jesum Christum facta est.* (1) Quomodo hoc est verum, si Sacraenta Mosæ gratiam conferabant? Secundo, H. Cor. III. illa vocatur littera occidentis, nova, spiritus vivificans. At cur non erat, etiam illa spiritus vivificans, si ejus Sacraenta justificabant? Tertio, Gal. IV. dicitur illa in servitium generasse, nostra libertatem attulisse; At cur hoc, si etiam illa gratiam conferebat, que liberat a servitute peccati? Quarto, denique illud dicitur vetus Testamentum, quia ad veterem hominem pertinet, nec renovare novit; nostrum dicitur novum, quia renovat, ut docet August. lib. III. contra duas epistolæ Pelagian. cap. 4. unde et Apostolus ad Titum III vocat Baptismum lavacrum renovationis. Neque tamen hinc sequitur, non fuisse justificationem a peccatis in sanctis hominibus Testamento veteri: erat enim, sed non per Testamentum velus, aut per ejus Sacraenta, sed per Testamentum novum, ad quod illi pertinebant, et ad cuius participationem fide, ac desiderio pertinebant.

Tertia ratio. Promissio in Sacraentis,

que sunt instituta ad justificandum, non potest impleri nisi fide recipiat, ut adversari dicunt. At promissiones annexæ Sacramentis veteribus implebantur, etiamsi homines non crederent; non igitur Sacraenta illa erant instituta ad justificandum. Probatur minor. Nam promissio Dei annexa arcui coeli, qui Lutheru est verum Sacramentum, fuit de non dissipanda unquam amplius terra aquis diluvii. Quæ promissio impletor, et implebitur etiamsi homines non credant. Sic etiam promissio annexa Circumcisioni fuit, ut fieret Abraham pater multarum Gentium, et daret posteris ejus terram promissionis, ut patet Genes. XVII, et Rom. IV, que sine dubio implenda erat, etiamsi Hebrewi non crederent. Ita quoque omnia sacrificia habebant annexam promissionem de Christi morte futura pro expiatione peccatorum: id enim significabant omnes illæ mactationes; quæ promissio implenda fuit, sive crederent homines, sive non crederent. Unde Apostolus Rom. III: *Numquid, inquit, incredulitas illorum fidem Dei evanescit? Absit. Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax?* (2)

Quarta ratio. Nostra Sacraenta dicuntur in Scripturis salvare, regenerare, justificare, ut supra probavimus. Nihil tale usquam legitur de Sacraentis veteribus, ut patet ex solutione argumentorum: igitur temere asseruntur paria, quod efficaciam.

CAPUT XVII.

Solvuntur objectiones.

Argumenta adversariorum sunt quinque. Primum est ex cap. XVII. Genes. ubi Deus sic loquitur de Circumcisione: *Masculus, cuius præputium caro circumcisio non fuerit, debetitur anna illa de populo suo, quia pactum meum irritu fecit* (3). Ex hoc loco sumunt argumentum tam Catholicos, qui putant Circumcisionem justificasse ex opere operato, quam heretici, qui non agnoscunt discrimen inter Sacraenta novi, ac veteris Testamento.

Ac primum Catholicos Augustinum secuti in lib. XVI. de civit. Dei, c. 17. ita argu-

(1) Joan. I, 17. — (2) Rom. III, 3 et 4. — (3) Gen. XVII, 14.

mentantur; Deus minatur omni masculo Hebreorum, etiam infanti, perpetuum interitum, nisi fuerit circumcisus; ergo per Circumcisionem liberabantur masculi ab aeterna morte.

Calvinus autem lib. IV Institut. c. 16, §. 3. et 4. ita argumentatur. In Circumcisione eadem est promissio, que in baptismis, nimirum remissionis peccatorum, et vita aeternae: igitur non differunt nisi externo rito, seu signo. Probat antecedens. Nam Genes. XVII, ubi institutur Circumcisio, dixit Deus Abraham: *Ego ero Deus tuus, et semini tui post te* (1). «Quibus verbis, inquit Calvinus, vult aeterna promissio continetur: quemadmodum interpretatur Christus, qui resurrectionem inde probavit, Matthaei XXII, quod dicatur Deus, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob: non est enim Deus mortuorum, sed viventium. Itaque idem est dicere, *Ego Deus tuus, et Dabo tibi vitam aeternam*. Sed primus ingressus ad Deum est per remissionem peccatorum; ergo promisit Deus etiam remissionem, peccatorum, cum ait: *Ego Deus tuus, et semini tui*.» Confirmat argumentum Calvinus ex eo, quod Apostolus ad Ephes. II. dicit, Gentiles, qui erant incircumcisiti fuisse sine Deo, sine Christo, sine spe, et alienos a promissionibus. Ergo ista omnia consequerantur homines per Circumcisionem.

Respondeo ad argumentum Catholocorum, vim totum illius argumenti pendere ex duabus vocibus, que habentur in editione Graeca, qua utebatur S. Augustinus. Graeci enim sic legunt locum citatum: *Et incircumcisus masculus, cuius non circumcidetur caro præputium in die octavo, peribit anima illa de populo suo; ubi illa verba: In die octavo, sunt addita a Gracie: non enim habentur in codicibus Hebraicis, nec in paraphrasi Chaldaica, nec in Latina vulgata editione. Porro illa duobus verba: In die octavo, S. Augustinus coactus est hunc locum exponere de parvulis, ac dicere, Deus minari penam parvulis carentibus Circumcisione, et hinc ulterius coactus est verba sequentia: Quis pactum meum iritum fecerunt, exponere de peccato originali, et de pacto facto cum Adamo de non comedendo ligno scientia boni, et mali, quod solum parvuli prævaricari potuerunt: et hinc ultimo coactus est illa verba: Peribit anima illa, exponere de morte aeterna, que*

debetur peccato originali. Vide Augustinum lib. XVI. civit. c. 27. lib. II de peccato originali, c. 30. et 31. et lib. II de nuptiis, et concupiscentia, cap. 41. At si removeamus a textu duo illa verba (*In die octavo*) ut vere removenda sunt, totum argumentum concidet. Nam non cogemur exponere hunc locum de parvulis, immo cogemur exponere solum de adultis, ut hic sit sensus: Masculus Hebreus, qui noluerit circumcidiri, aut filium suum circumcidere noluerit, peribit de populo suo, quia inobedient fuit præcepto a me dato de Circumcisione. Ex qua sententia non magis sequitur, Circumcisionem justificare, quam quodcumque legis præceptum; nullius enim Deus minatur mortem non servantibus præcepta.

Esse autem illum sensum ejus loci, ostendit tribus modis. Primo, ex illis verbis: *Qui pactum meum iritum fecit*. Nam etsi S. Augustinus hoc exposuerit de pacto facto cum Adamo, tamen luce clarius est hoc debere exponi de pacto facto cum Abraham de circumcidendis masculis. Nam in illo capite octies nominatur pactum Dei, et semper accipitur pro pacto Circumcisionis. Et quid clarius illa expositione ipsius Dei in eodem capite: *Hoc est pactum meum, quod observabitur: circumcidetur ex vobis omne masculum?* Proinde causa comminationis hoc loco non est peccatum originale, sed peccatum actuale, id est, transgressio præcepti de Circumcisione, cuius peccati soli adulti capaces sunt.

Secundo, idem probatur ex illa pena: *Peribit anima ejus de populo suo*; non enim ista verba significant mortem aeternam, seu gehennam, sed penam aliquam temporalem. Nam id significat illud: *De populo suo*; non enim dicit, peribit absolute, sed peribit de populo, id est, separabitur a populo suo, seu per mortem corporalem, seu per quamdam veluti excommunicationem. Vox enim Hebraica *מְתַנֵּז* proprie exscindere significat. Et ponitur haec pena in Scriptura passim contra omnes, qui aliquam ceremoniam omisissent, ut patet Exodi XII et XXXI, Levit. VII, XVII, XVIII, XIX, XX et XXXIII, Num. XV et XIX, in quo ultimo loco dicitur, peritura anima illius de populo suo, qui testigerit cadavér, et se aqua non abluerit; quæ certe omissione non videtur crimen dignum aeterna morte.

(1) Gen. XVII, 7.

Tertio probatur ex cap. IV Exodi, ubi Dominus Moses occidere voluit, quia filium suum non circumcididerat. Ubi clare videmus, penam illam esse mortem corporalem, et in eum latam, quif adulitus sit, et capax peccati actualis, non in infantes. Et quamquam S. Augustinus querit 41. in Exodum, et lib. IV de Baptismo, c. 24. conatur ostendere filium Mosis, non ipsum Mosem in periculo fuisse ob incircumcisionem; tamen res clarissima est. Nam si Deus minaretur mortem parvulo, si non circumcidatur octavo die; quid profuisse filio Mosis Circumcisio illa facta post octavum diem? Deinde textus apertissimus est: *Cumque esset, inquit, in itinere in diversorio Moses, occurrit ei Dominus, et volebat occidere eum. Quem cum? nisi Mosem, de quo loquebatur in proximis verbis. Præterea sequitur: Tulit ergo Sephora acutissimum petram, et circumcidit præputium filii sui. Si illud: Volebat occidere eum, de filio Mosis intelligeretur, dixisset Scriptura: Circumcidit præputium ejus, non autem filii sui. Præterea addit Sephora, et dixit Mosi: Sponsus sanguinum tu mihī es* (1), id est, iam te sponsum meum amissura eram, nisi te sanguine filii mei redemisset. Quare S. Hieronymus in comment. cap. V ad Galat. non dubitat, quin Moses in periculo fuerit hoc loco, non filius ejus.

Ad argumentum Calvini: nego Circumcisionem fuisse annexam promissionem remissionis peccatorum, et vita aeterna. Id enim repugnat. Primo, Apostolo et Augustino, qui, ut supra vidimus, docent melioriter esse promissiones Testamenti novi, quam veteris. Secundo, repugnat præmissa institutioni Circumcisionis. Nam primum imperata est ipsi Abraham, et ei primo facta est promissio: ipse enim justissimus erat ante Circumcisionem, ut patet ex Genes. c. XII et sequentibus ex Paulo Rom. IV. Non ergo promissio erat de remissione peccatorum. Tertio, repugnat isti ipsi cap. XVII Genes. ubi solum legitimus, Deum promissionem Abraham quando illi injuriat Circumcisionem, propagationem posteritatis, et terram Palestinas: *Ponam, inquit, fedus meum inter me et te, et multiplicabo te vehementer nimis*, et paulo post: *Ego sum, et ponam pactum meum tecum, erisque pater multarum gentium*. Et infra: *Daboque tibi, et semini tuo terram*

(1) Exod. IV, 24 et seq. — (2) Gen. XVII, 2, 4 et 8. — (3) Jerem. XXIV, 7; Gen. XXVIII, 20 et 21.

peregrinationis tuae, omnem terram Chanaan (2). Et idem docet Apostolus Rom. IV. Verum quidem est, promissionem hanc terrenam, figuram fuisse promissionis spirituallis, et celestis, qua danda erat iis, qui non carne, sed corde circumcidenderentur: et hoc etiam intelligebant Patriarches et Prophetæ, et alii viri perfecti illius temporis, ut dicit Apostolus ad Hebr. XI, et Tob. senior. II. Job. XIII, tamen ad litteram, promissio terrena erat annexa carnali Circumcisioni, et haec sola ad vetus Testamentum pertinebat; et contraria asserere, quod facit Calvinus, nihil est aliud, quam ex lege Evangelium facere, et omnia confundere.

Ad probationem Calvini ex illo: *Ego Deus tuus, Respondeo, his verbis non significari promissionem vita aeternae, vel remissionis peccatorum, sed tantum, ut exponit Chrysost. in comment. hujus loci, promissionem cuiusdam peculiaris protectionis; qualis debet populo peculiaris, qualis fuit Israelitici, ut in Deuteronomio passim repetitur. Hoc autem modo, Deus non tantum erat Deus bonorum, sed etiam malorum, modo essent de populo Israel. Proinde non significant promissionem remissionis peccatorum illa verba: aliqui Deus non fuisset Deus, nisi justorum. Adde, quod ista verba non tam sonant promissionem Dei, quam obligationem populi. Idem enim est: Ego Deus tuus et semini tui, ac si dixisset: Non habebitis alium Deum quam me; juxta illud Hierem. XXIV: Ego ero illis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et illud Gen. XXVIII: Si fuerit Dominus mecum, et deducat mihi panem ad manducandum, erit mihi Dominus in Deum* (3).

«At, inquit Calvinus, Deus non est mortuorum Deus, sed viventium; ut Christus ait; Ergo, Ego Deus tuus, significat promissionem vita aeternae.» Respondeo, Christi verba nihil aliud significare, nisi Deum non esse Deum eorum, qui non sunt, sed eorum, qui sunt, sive sint boni, sive mali; sive beatissimi, sive damnati. Nam probare volebat contra errorrem Sadduceorum, animas mortuorum hominum esse immortales, et ideo non extingui cum corpore, sed revera permanere, et vivere: id vero probavit optimè ex verbis Dei ad Mosem Exod. IV: *Ego sum Deum Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob*.

cob (1). Cum enim illi jam mortui essent, quantum ad corpus, nisi viverent, quantum ad animam, non diceretur, Deus esse Deus eorum; non enim Deus est Deus eorum, qui nihil sunt.

Ad illud ex epist. ad Ephes. Respondeo, Gentiles fuisse sine Deo, sine Christo, sine spe, et sine promissionibus, non quia carebant Circumcisione, sed quia carebant vera fide, et notitia veri Dei, et iudea pro Deo colebant. Afoqui enim etiam inter Gentiles, qui Deum verum agnoscabant, ut olim Job, et postea Cornelius Centurio, et alii nonnulli, non erant sine Deo, sine Christo, et sine spe, etiamsi circumcisus non essent.

Argumentum secundum sumitur ex Levit. cap. IV, V, et VI, ubi sic legimus: *Anima que peccaverit, et contemptu Domino, negaverit proximo suo depositum, quod fidei ejus creditum fuerat, vel in aliquid extorsert, aut calamitatem fecerit, sive rem perditan invenierit, et inficians etiam peccaverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, concita delecti, reddet omnia, que per fraudem voluit obtinere integrum, et quantum insuper partem domino, cui damnum intulerat; pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum Sacerdoti juxta estimationem mensuramque delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, et dimittetur ei pro singulis, que faciendo peccavit. Hic aper-te videmus promitti remissionem ejuscumque peccati, etiam perjurii, quod inter gravissima numeratur, offerenti sacrificium. Et confirmatur argumentum. Nam si haec ceremonia a Deo instituta cum tam insigni promissione remissionis peccatorum non justificat, inepte Catholici colligunt ex epist. Jacobi cap. V, Extremam, unctionem justificare. Nam eodem modo loquitur Jacobus: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesie, et orent super eum, unguentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei* (2).*

Respondeo, Sacrificia vetera valuisse ad expiationem peccati, quoad peccatum temporale, et quoad immunditiam legalem, non quoad culpam, et peccatum gehennae, nisi quatenus signa quadam erant protestantia fidem in Christum, ut docent communiter Theologi in IV. sent. distinct. I. et S. Tho-

mas in 1. 2. quest CIII. articul. 2. et Alphonsus Tostat in cap. I Levit. quest. 19.

Potest autem id probari multis modis. Primo, quia Scriptura non instituit sacrificia pro omnibus peccatis, sed solum pro peccatis ignorantiae, praesertim contra ceremonias legis, ut patet Levit. IV et V, et etiam pro peccatis circa damnum proximi, in rebus externis, et pro perjurio ex cupiditate habendi res alienas prolati, ut patet Leviticus VI. Pro aliis peccatis gravioribus, ut pro blasphemia, homicidio, adulterio, idolatria, nullum invenitur sacrificium. Neque obstat, quod Leviticus VI. dicitur, sacrificio arietis expiari omne id peccatum, quo peccare solent homines. Nam loquitur de omni peccato circa ablutionem rei alienae, non de omni peccato simpliciter, aliquo frustra capitibus superioribus ponenter varia sacrificia pro variis peccatis. Igitur si sacrificia non expiabant omnia peccata, sed solum quendam, sine dubio non expiabant quoad culpam, sed solum quoad peccatum temporale, vel immunditiam legalem. Nam Deus numquam remittit unum peccatum quoad culpam et peccatum aeternum, quin remittat omnia; et hinc etiam appareat differentia inter promissiones istas veteris Testamenti, et promissiones Sacramenti Extremae unctionis. Jacobus enim absolute de omnibus dicit: *Si in peccatis fuerit, remittetur ei*.

Secundo id probatur, quia sacrificia vetera, ut notat S. Thomas loco citato, non placebant Deo ex se, sed ex devotione et obedientia offerentium; ut patet: Quia Proverb. XV, victimae impiorum dicuntur abominales Domini; Eccl. XXXIV: *Dona iniquorum non probat Altissimum, nec respicit in oblationes iniquorum*; Isaia I, Ubi Dominus dixerat se nolle sacrificia Israelitarum; subiungit: *Manus eum vestrum sanguine plena sunt*. Malach. II. dicit Deus malis sacrificibus: *Maledicam benedictionibus vestris*. Et I. Reg. XV: *Numquid vult Deus sacrificium, et non potius, ut obediatur voce Domini?* Deinde Genes. IV: *Respectus Deus ad Abel et ad munera ejus; ad Cain et ad munera ejus non respectus* (3); Unde Gregorius lib. XXII moral. cap. 12. *a Iram Judicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.* Et infra: *Idecirco non Abel ex munerialibus,*

(1) Exod. IV, 5r — (2) Jac. V, 14 et seq. — (3) Eccl. XXXIV, 23; Isa. I, 15; Malach. II, 2; I. Reg. XV, 22; Gen. IV, 4 et 5.

sed ex Abel munera oblata placuerunt. » Hinc ergo colligimus, sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. Nam vel qui offerri jubebat, justus erat, vel injustus: si justus, non egreditur remissione peccatorum; si injustus, nihil valebat ejus sacrificium, ut jam ostendimus. Dices, valere poterat injustus ex merito Sacerdotis offerentis. At non possunt merita unius conferre alteri primam gratiam certo, et infallibiliter. Hic autem ponitur promissio absoluta de remissione peccata; ergo oportet intelligere de remissione, quod peccatum temporaliter tantum.

Tertio, Ezechielis cap. XVIII, cum de remissione peccatorum agitur, nequam fit mentio sacrificiorum. Imo Prophetæ ceteri, et Paulus diserte docent, non posse sacrificia expiari culpas animorum. Ne igitur Scriptura inter se pugnat, cogimur fateri, in Leviticus non agi, nisi de expiatione legalis immunditiae, vel remissione temporalis peccata.

Argumentum tertium sumitur ex I. Corinth. X, ubi Apostolus loquens de manna Hebraeorum, et de aqua scaturientia ex petra, sic ait: *Eadem escam spiritualem manducaverunt, et eundem potum spiritualem bibaverunt* (1). Hoc argumentum magni facit Calvinus lib. IV Inst. cap. 14. §. 23: « Nihilo splendidius de illis, inquit, loginut Apostolus, quam de his: cum doceat, Patres eamdem nobiscum escam spiritualem manducasse, et escam Christum interpretatur. Quis inane ausit facere signum illud, quod verum Christi communionem Iudeis exhibet? » Et infra: « Ergo, inquit, prima in Sacramentis pares nobis facit, nec ullam prærogativa particularis nobis relinquat. » Idem argumentum urgent Petrus Martyr in Comment. I. Corinth. X. et Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 67.

Porro argumentum hoc quatuor habet difficultates. Nam primo, urgent particularum (*Eadem*). Si enim eandem escam Judai veteres manducaverunt in manna, quanos in Eucharistia, certe ejusdem erunt virtutis manna et Eucharistia. Secundo, urgent particularum (*Spiritualem*). Si enim escam illa, et ille potus spiritualia erant, certe spiritualium effectum habebant, prouide non erant nuda signa corporalia. Tertio, urgent statum cause. Nam (ut ipsi dicunt) Apostolus voletab admoneere Christianos, ne ni-

mum considerent in perceptione Sacramentorum, et ut non ererent, sibi esse omnia salva, quia Baptismum et Eucharistiam perciperent, nisi etiam perseverarent in honestis operibus: id vero Apostolus facit exemplis antiquorum, quibus parum profuerunt similia Sacraenta, cum non abstinerent se a peccatis. Oportet igitur Sacraenta illorum et nostrorum ejusdem esse dignitatis et efficaciae, si Pauli argumentum aliquid valere debet. Quarto, confirmant ex Augustino, qui de isto loco Pauli disputans tract. 26. in Joannem, dicit, Sacraenta Iudeorum et nostra fuisse in signis diversa; in re que significatur paria; diversa specie visibili, pars virtute spirituali.

Respondeo; Calvinum et Kemnitium secum apertissime pugnare. Nam in primis Calvinus et Kemnitius loco notato volunt, manna et aquam de petra scaturientem, imo et transitum maris rubri, Sacraenta fuisse apud Iudeos, et Sacraenta justificantia, ut apud nos Baptismus et Eucharistia. At ipsi idem supra negarunt, ista esse Sacraenta. Nam Calvinus lib. IV. Institut. cap. 14. §. 19. dicit, Sacraenta, de quibus agimus, esse ceremonias ordinarias, non aliquid quod semel, aut iterum factum est. Et Kemnitius in Examine 2. par. pag. 41. posuit in definitione Sacramenti, ut sit ceremonia que duret, quamvis religio durat. Constat autem, tales non fuisse manna, aquam de petra, et transitum maris: illa enim nec ceremonia fuerunt, nec nisi ad breve tempus durarunt. Deinde Calvinus hoc loco dicit, ita esse paria Sacraenta vetera nostria, ut nulla prærogativa particularis nostris relinquatur, et tamen supra eodem cap. 14. §. 22. dixerat, nostra esse excellentiora, eo quod uberiora gratiam conferant. Porro Kemnitius in alia re graviori secum pugnat. Nam hoc loco admittit cum Calvinio, Eucharistiam nihilo esse præstantiem, quam fuerit manna Iudeorum; et non adverbit, Calvinus ista argumenta proferre ad probandum, in Eucharistia non esse corpus Domini, nisi tropice, quomodo fuit in manna, cuius contrarium docent Lutherani, et ipse Kemnitius in hac ipsa 2. part. Exam. pag. 332.

Sed his omissionis, ad primam partem arguimus respondeo; cum Scriptura dicit: *Eadem escam manducaverunt*; non velle

(1) I. Cor. X, 3 et 4.
TOM. III.

dicere, eamdem esse escam nostram et illorum, sed eamdem illorum omnium; est enim sensus: Omnes Iudei eamdem escam manducarunt, et tamen non omnes placuerunt Deo. Id quod probatur: nam primo, illa non erant Sacraenta, nostra sunt Sacraenta, ut jam ostendimus. Secundo, illa erant communia etiam bestias: nam etiam bestiae biberunt ex aqua scaturiente ex petra, et transierunt mare rubrum; et canes, et gallinae, et similia animantia domestica, manna in cibum sumperserunt; et id non casu aliquo, aut malitia alienus, quomodo etiam fieri posset, ut signa Eucharistiae a hostiis vorarentur: sed ex instituto et voluntate Dei. Deus enim aquam de petra eduxit, ut biberent homines et jumenta: et mare aperuit, et pluit manna, ut transiret, et vivent homines et jumenta. Tertio, quia nulla legitur promissio facta comedenti manna, aut bibenti aquam illam, aut transeunti per mare rubrum: nostra autem Sacraenta habent amplissimas promissiones. Hie plane in angustias rediguntur.

Petrus Martyr in comment. I. Corinth. X. conatur extricare se; et postquam petit, ubinam sint promissiones annexae mari rubro et manna, ita respondet: « Existimo ea esse, quae in Exodo et in Numeris legimus. In Exodo quippe admonebantur, ut attenderent visuri magnalia Dei. Idemque invenies de manna scriptum, si omnia diligenter percurris. » Haec ille. At ista testimonia sunt inopiae et miseriae adversarium. Si enim aliquid haberent, notarent locum Scripturae, non nobis injungeren, ut queramus. Porro diligenter quesivi, et non inveni, nisi has promissiones. Exod. XIV. filii Israel transiit mare rubrum dicitur a Mose: State, et videat magnalia Dei. *Egyptios enim, quos nunc videtis, non videbitis ultra in sempiternum. Dominus pergnabit pro vobis, et vos tacebitis.* Haec autem promissio temporalis est, et continuo impieta occisio in mari rubro *Egyptis*, ut ibidem legimus. Rursus Exod. XVI. exhibetur manna populo, et coturnices, nec ulla promissio additur, nisi illa dicatur promissio: *Vespere comeditis carnes, et mane saturabimini panibus.* Denique Exodi XVII. et Num. XX. educitur aqua de petra: sed nulla est ibi promissio, nisi ista: *Cum edaveris aquam de petra, bibet omnis multitudo,*

et jumenta ejus (1).

Vidit Petrus Martyr, has esse terrenas promissiones; et iudicere ne penitus causa cedisse videatur, ex istis ipsis promissionibus elicere conatur promissionem remissionis peccatorum. Utitur autem hac ratiocinatione: Extremum malorum, et radix omnium aliorum est peccatum; igitur cum petimus ab aliquo malo liberari, quodcumque illud sit tacito sensu petemus a peccato liberari. Igitur eodem modo, quodcumque bona Deus promittit aut exhibet, inmititur reconciliatio cum eo, et gratia ex favore ejus. At certe facilius esset, ex petra cicerare aquam, quam ex his locis Scripturae elicere promissionem reconciliationis. Nam etiam peccatum Adae fuit occasio omnium malorum, tamen non sunt ita connexae afflictiones hujus vite cum peccatis, ut non possint esse separatae. Sepe enim peccant homines, et tamen non puniuntur in hac vita: sepe non peccant, et affliguntur, ut patet de S. Job et Tobia, et aliis, qui non proper peccata, sed ad exercitium virtutis affliguntur. Et contra in rebus bonis, sepe Deus dat affluentiam rerum temporalium iis, quibus non est datus gratiam suam, et vitam eternam, vel ut remuneret corum bona opera moralia, vel alius de causis; et non dat bona temporalia iis, quibus datus est vitam eternam, ut patet Luc. XVI. exemplo divitiis et mendici; et in Scripturis passim de Nabuchodonosor, de Cyro, et aliis, quibus Deus subiect orbe terrae, cum tamen ejus amici non essent. Vide Augustinum lib. V. de Civit. Dei cap. 12. et 15. Itaque errat Martyr apertissime, cum dicit, qualibet bona quae Deus dat, inniti reconciliationi cum Deo, et gratia ipsius. Nec sequitur: Deus promisit populo Iudeorum victoriam de hostibus, vel abundantiam cibis et potus; ergo promisit remissionem peccatorum, et vitam eternam. Vide Basilium lib. de Spiritu sancto cap. 14. ubi probat, nullam fuisse spiritualem promissionem in transitu maris rubri, manna, aquae etc. ac dicit, eos universam Evangelicam dispensationem extenuare, qui signa illa nostris sequant: « Que, inquit, peccatorum remissio, quae vita renovatio in mari? quod donum spirituale datum est per Moysen? quae illie peccati mortificatio? »

Ad secundam partem argumenti dico,

(1) Exod. XIV, 13; XVI, 12; Num. XX, 8.

Manna et aquam de petra scaturientem vocari cibum et potum spiritualem, non propter effectum, sed propter causam, et propter significacionem. Propter causam quidem, quia utrumque productum erat per miraculum opera Angelorum; ut indicant hoc loco Chrysostomus et Theophylactus. Unde Psal. LXXVII manna dicitur panis Angelorum? *Panem Angelorum manducavit homo.* Et certe non dicitur panis Angelorum, quia eo vescantur Angeli, sed quia eum fecerunt Angeli. Et de aqua explicat idem Apostolus, cur diceretur potus spiritualis: *Bibeant, inquit, de spirituali consequente eos petru, petra autem erat Christus* (1). Ubi non ipsum aquam quam bibeland, vocat spiritualem; sed petram, que erat causa illius aquae; et monet, veram causam illius aquae non fuisse petram corporalem et visibilem, que fixa humi jacet, sed quamdam aliam invisibillem petram, id est, Christi Dei providentiam, que eos numquam deserebat. Quare cum dicit Apostolus: *Bibeant de spirituali petra, non est sensus (ut putavil Calvinus) quod biberent spiritualem petram, id est, Christum, sed quod biberent aquam ex petra spirituali, id est, Christo, tamquam ex causa efficiente profuentem. Quocirca non comparat Apostolus aquam cum Christo, sed petram, que erat causa aquae.* Confirmatur haec loca explicitio ex Joan. VI: *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt. Qui manducavint hunc panem, viveat in eternum* (2). Ubi Dominus apertissime docet, non fuisse manna Iudeorum cibum spiritualem, quod effectum, ut est Eucharistia: qui enim manna manducarunt, mortui sunt.

Respondet Calvinus lib. IV Inst. c. 14, §. 23. et Martyr loco citato, Christum se accommodasse crasse Iudeorum opinioni, qui manna nihil aliud nisi cibum ventris esse cogitabant. Itaque Christum non asseruisse, se daturum meliorem cibum, quam fuerat manna revera, sed quan fuerat manna secundum crassam Iudeorum opinionem. At contra. Nam vel Iudei recte sentiebant, manna fuisse cibum corporalem tantum, vel non recte: si recte, igitur nostra Eucharistia est longe melior, cum sit cibus spiritialis: si non recte, igitur Dominus approbat illorum errorum, et non sincere, immo vere locutus est. Siquidem etiam ipse assertit, cibum illum fuisse corporalem tantum, cum ait: *Patres vestri manducaverunt manna, et mortui sunt.* Et clarus paulo ante: nam cum gloriarentur, patres suos manducasse manna in deserto: et hunc panem quasi caelestem jactarent, Christus dixit: *Non Moyses dedit vobis panem de celo verum* (3), id est, (ut recte exponit Cyrus lib. III. in Joan. c. 34. et Chrysostomus hom. 44. in Joan.) manna non erat revera panis colestis, sed terrenus, licet de celo, id est, ex aere descendens; panis autem vere colestis est iste, quem nunc Pater dat vobis.

Adde quod Chrysostomus hom. 45. in Joan. nobiscum sentit: « Animadverte, inquit, quam faciat hujus panis et manna differentiam, ab utriusque scilicet fine: quod enim manna nihil magnum preberet, adit: Patres nostri manducaverunt etc. » Item Cyrus lib. IV. in Joan. cap. 41. de manna Iudeorum, ita Christum loquentem inducit: « Ego sum panis vivus; ille figura, imago, umbraque somnummodo fuit. »

Ad tertiam partem argumenti respondeo, secupum Apostoli non esse ostendere, non esse nimium confidendum in Sacramentis, sed potius non esse abutendum Sacramentis. Nam si vellet ostendere non esse nimium confidendum in Sacramentis, idque exemplum Iudeorum, ut Circumcisio, et agnum Paschalem, et similia. Ipse autem accepit alia quedam, que sunt quidem figura Sacramentorum nostrorum, non tamen sunt ipsa Sacramenta, ut supra ostendimus. Praeterea id patet ex ipso contextu. Nam c. VIII. hortabatur Christianos, ne manducarent idolothyta; ne eo modo offendenter infirmos: deinde cap. IX ostendit exemplo suo, oportere non offendere infirmos: tum cap. X. reddit ad questionem de idolothyta, et probat non esse ea comedenda, quia nimis turpe sit, a mensa Domini transire ad mensam demoniorum; id enim est signum magna ingratisdinus in Christum, et magna irreverentia erga Sacramenta ipsius. Ad hoc igitur ostendendum profert exempla Iudeorum. Prinde non requiritur (ut vult Calvinus) ut parem vim tribuamus mari rubro et Baptismo, mannae et Eucharistiae. Nam quo sunt illa inferiora, eo argumentum Pauli est fortius. Si enim Iudei puniti sunt, quod contempserint figu-

(1) Psal. LXXVII, 25; I. Cor. X, 4. — (2) Joan. VI, 49 et 52. — (3) Joan. VI, 49 et 32.

ras Sacramentorum nostrorum, et ingratuerint Deo, a quo illa beneficia acceperant; quanto justus punienti sunt Christiani, qui contemnunt Sacraenta ipsa, et ingrati sunt Deo, a quo acceperunt beneficia longe magiora?

Ad quartam partem argumenti respondeo, S. Augustinum nusquam dicere Sacraenta nostra, et velera esse paria, quoad efficaciam, sed tantum quoad significacionem, seu rem significatam, quia nimis eundem Christum omnia significant. Vide Augustinum non solum tract. 26 et 43. in Joannem, que loca adversarii citant; sed etiam in Psalm. LXXII et LXXVII, et tract. 41. in Joannem, et hom. 27. et lib. L homilia rum: ubique enim hoc repetit, diversa fuisse signa, sed unam rem significatam, id est, Christum. Illa autem verba, quae Calvinus citat ex tractat. 26. in Joannem: « Diversa sunt specie visibili, paria virtute spirituali; non integre et bona fide adducta sunt. Sic enim Augustinus loquitur: « Aliud illi, aliud nos, sed specie visibili quidem, tamen hoc idem significante virtute spirituali, » id est, diversa erant signa, tamen quoad vim spirituali significandi, eadem erant, quia idem significabant: quod clarus paulo ante dixerat his verbis: « In signis diversa sunt, sed in re, quae significatur, paria sunt. » Nec poterat Augustinus illo modo dicere, quod ei Calvinus tribuit, Sacraenta vetera nostri aequalia esse, quoad efficaciam, cum in Psalm. LXXII dixerit nostra esse salubriora et feliciora, et lib. XIX contra Faustum c. 13. nostra dixerit esse virtute magiora, utilitate meliora.

Unum est hic observandum, Augustini expositionem, qui per eandem escam spiritualem I. Corinth. X. intelligit significari, eadem esse Sacraenta vetera et nova, quoad vim significandi, et inde illam escam dictam esse spiritualem, non esse quidem contra nos, ut jam ostendimus: tamen non esse necessario sequendum. Nam si per escam spiritualem intelligeremus escam spiritualiter intellectam, ut vult Augustinus, tunc soli justi eam manducassent. Id quod fate tur Augustinus, et ideo notat Paulum dixisse: « Patres nostri eamdem escam spiritualem manducaverunt (1); non autem Patres vestri, quia loquebatur solum de justis, qui sunt nobis similes. Christum autem Joannis VI,

dixisse: « Patres vestri manducaverunt manna (2), non, Patres nostri; quia loquebatur Dominus de malis Iudeis, qui non manducaverunt illam escam spiritualiter. At hoc repugnat Apostoli verbis, qui ait: « Patres nostri omnes eamdem escam spirituelam manducaverunt, et per, Omnes, intelligit non omnes justos tantum, sed omnes absolute tam bonos, quam malos, qui in deserto illo fuerunt. Nam subjungit: Sed non in pharibus eorum beneficium est Deo: et paulo ante dixerat: « Patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt (3). At certe non tantum boni, sed etiam mali sub nube fuerunt, et mare transierunt. Verior igitur est Chrysostomi et Cyrilli expositio, et aliorum interpres, quos supra secuti sumus. Nec mirum esse debet, si anteponimus in hujus loci explicatione Chrysostomum Augustino. Nam ille scripsit commentatoria ex professo in epistolam hanc B. Pauli: hic autem obiter explicit hunc locum in commentatoriis in Joannem.

Argumentum quartum sumit Kemnitius ex Paulo Coloss. II: « Circumcisisti estis Circumcisio non manufacta, in expoliatione corporis carnis (4). » Paulus, inquit Kemnitius, pag. 66, permulatis vocabulis Circumcisio et Baptismi, significat nos, qui in novo Testamento per Baptismum habemus expoliationem corporis peccatorum carnis, accepisse, et habere idem, quod circumcisus in veteri Testamento per Circumcisionem accep runt. »

Respondeo, hoc argumentum nihil concludere. Nam etiamsi Paulus Baptismum vocat Circumcisionem, quia Circumcisio fuit figura Baptismi; tamen non inde sequitur, eundem fuisse effectum utriusque, immo sequitur non esse eundem, cum non possit esse vis eadem figura, et rei figurata. Unde idem Apostolus Circumcisionem Judaicam vocat manu factam, nostram autem negat esse manu factam, quia qui principaliter baptizat, Deus est, non homo. Neque tribuit Paulus effectum Circumcisionis Baptismo. Nam expoliare corpore a peccatorum, id est, a toto corpore obnoxio peccatis, et red dare hominem plene spiritualem tribuit Paulus soli Circumcisioni Christianae, id est, Baptismo. Circumcisio enim Judaica non totum corpus, sed unam particulam circum cidebat.

(1) I. Cor. X. 3. — (2) Joan. VI, 49. — (3) I. Cor. X. 5 et 1. — (4) Coloss. II, 11.

Argumentum quintum est Kemnitii pagina 67. ex Paulo ad Hebr. XIII: « Christus Jesus heri, et hodie, ipse et in secula (1). »

Respondeo, argumentum si quid concludit, tantum concludere Sacraenta vetera idem significare, quod nostri significant, nimirum Christum, qui erat in Testamento veteri latens in figuris et vaticiniis. At ne hoc quidem concludit. Nam Apostolus loquitur de fide, et doctrina, non de Sacraentis: vult enim credi, Christum esse aeternum, non temporalem, ut somniabant haeretici.

Sequitur tertia questio de effectu Sacraentorum, que est de charactere: An sci licet Sacraenta aliqua imprimant in anima indeleibilem characterem. Tria dicemus. Primo, quid adversari sentiant de charactere. Secundo, que sit sententia ac doctrina Catholicorum de charactere. Tertio, demonstrabimus ex Scriptura, Patribus, et rationibus hanc veritatem. Ex quibus argumenta adversariorum evanescunt.

Quoad primum Joannes Wiefelus lib. IV Triologi, c. 15. (teste Thoma Waldensis tom. II de Sacramentis, c. 109.) characterem Sacraentalem affirmat nec Scriptura, nec ratione posse probari. Idem hoc tempore docent omnes haeretici, ac in primis Joannes Calvinus in antidoto Concilii sess. VII, can. 9. et Martinus Kemnitius in II. part. Exam. pagina 129 et seq. et Tilimannus Heshusius in lib. de erroribus Pontificiorum tit. V.

Argumenta sunt tria, quibus utitur Kemnitius. Primum, quod in Scripturis, et Patribus de charactere isto mirum silentium sit. Quod argumentum etiam Calvini est; et ex his, que dicemus, per seipsum corruet.

Secundum est, quod inter ipsos etiam Scholasticos nihil sit certum; id quod ex Gabriele probat. Et hoc etiam argumentum paulo post evanescet.

Tertium, quod primus auctor, sive exco gitator characteris fuerit Innocentius III Pa-

pa; qui multa mala partim decrevit, partim etiam fecit, ac infer alia Othonem Imperatorem creari curavit, ac postea eundem excommunicavit, ac depositus. In quo argumen to duo sunt mendacia. Uatum, quod Innocentius III ex cogitaverit primus characterem; quod mendacium est. Nam idem Innocentius cap. Majores, extra de Baptismo, refert opinionem quorundam dicentium, eos, qui inviti baptizantur, recipere tantum characterem, ut illi, qui baptizantur fieri. Non ergo ipse primum ex cogitavil characterem. Alterum, quod idem Pontifex malus fuerit: fuit enim unus ex laudissimis Pontificibus. Nam ut omittam opera ejus, libros de contemptu mundi, sermones et epistol as, que pietatem spirant: laudatur ab omnibus historicis, ut optimus, et doctissimus. Ac ut omittam Italicos, Blondum, Platynam, et alios, solum audiamus testimonium duorum Germanorum.

Albertus Krantz homo Germanus, et qui ante Lutheranas contentiones scripsit, proinde nec odio, nec amore duebat lib. IX Metropolis cap. 4: « Laudabilis, inquit, multa scripsit, multa constituit, » et lib. XII, c. 2: « Praefuit, inquit, Innocentius III Pontifex, cui parem multa doctrina, rerum magnificientia etas illa non habuit. » Idem lib. VII Saxonie, c. 37. scribit, Othonem Imperatorem rebellem Ecclesiae fuisse, et ideo nihil ei prosperum successisse, et tandem in morte summum dolorem, et contritionem ob id peccatum habuisse, adeo, ut etiam jubaret ad infirmis famulis domus sue in signum penitentiae collum sibi pedibus conculeari: que certe penitentia non Papam, sed Imperatore errasse docet.

Abbas Urspergensis, item Germanus, et qui tempore Innocentii vixit, et non bene erga eum affectus fuit, quod studeret Philippo Imperatori, cui Papa adversabatur; et denique quem solum Kemnitius citat contra Innocentium, iste, inquit, auctor recitissime de illo sensit. Nam ubi scribit de Philippo Imperatore, dicit, non esse credendum, quod Papa voluntatem suam Deo preferre volerit, licet Philippo adversaretur, quod est dicere Papam non malo animo, sed ex aliqua falsa informatione non fuisse Philippo. Et infra loquens de excommunicatione Othonis dicit, Othonem contra juramentum Domino Papae factum invasisse hostili

(1) Hebr. XIII, 8.

ter, et sibi usurpare voluisse terras S. Petri. Item addit Papam pro bono pacis omnes injurias tolerare voluisse, et tamen ne sic quidem potuisse fleeti Othonis obstinationem. Ibidem dicit Papam ut forte virum, et in Domino confidentem tria ardua negotia pergisse, nimis Othonis depositionem; expeditionem pro auxilio terra sancta, et Concilium generale maximum, et Ecclesiae utilissimum.

CAPUT XIX.

De charactere sententia Catholicorum.

Quantum ad secundum, sententiam Catholicorum aliquot propositionibus completemur: quibus comprehendam solutiones omnium questionum; quas Kemnitius attingit, et de quibus dicit nihil esse certum.

Prima: « Signum aliquod spirituale anima imprimatur in quibusdam Sacramentis, quod character appellatur. » Hec est omnium Catholicorum in IV. dist. 6. ethabetur express in Conciliis generalibus, Florentino in Instructione Armenorum, et Tridentino sess. VII. canon. 9. Est autem notandum, Theologos aliquos, ut Durandum in IV. dist. 4. quest. I. et Scotum dist. 6. quest. 9. et Gabrielem ibidem quest. 2. admittere quidem characterem, sed quædam docere, que videntur faceri pro Kemnitio. Primo Durandus dicit characterem non esse aliquid reale distinctum ab anima, sed esse solum respectum rationis: tamen ibidem dicit, characterem non esse debere negari, et hoc omnes Theologos dicere. Igitur Durandi dubitatio non est de charactere, an sit, sed quid sit. Porro ceteri omnes fatentur characterem esse aliquod reale distinctum ab anima. Scotus dubitat de ratione probandi characterem, ac dicit non posse probari ex aliquo manifesto Scripturæ testimonio, vel etiam ex Pribus: tamen ab Ecclesia auctoriatem non dubitat esse certissimum dari characterem. Gabriel dubitat etiam, an Ecclesia id definiat, tamen dicit, esse presumptuosum negare characterem: his enim verbis utitur in fine primi dubii. Ceteri omnes non solum Ecclesia auctoritate, sed etiam Scripturis et Pribus, docent characterem probari posse. Nulla ergo fuit inter Scholasticos quæstio, nisi de modo probandi characterem.

Nomen autem characteris acceperunt Scholastici ab Augustino, qui hoc nomine passim utitur: ali enim veteres ante Augustinum, signum, aut signaculum vocant, non characterem; res tamen eadem est. Character enim Graeco vox est et formam significat, seu figuram, et habetur in Codice Graeco hoc nomen in Scripturis Hebr. I. et in Codice Latino Apocalyp. XIII. licet non de Sacramentis, sed de aliis rebus in his locis agatur.

Secunda propositio: « Character non est relatio, sed absoluta qualitas. » Hec est communis, Scoto et Durando exceptis. Durandus loco citato, docet characterem esse ens rationis, id est, respectum advenientem ex deputatione ad certum officium, qualis est relatio in Doctoribus, Praetoribus etc. Quæ sententia vix distinguatur ab heresi hujus temporis, et videtur expresse damnata in Conciliis, que si Durandus videret potuisse, sine dubio alter docuisse. Hæretici enim non negant, neque negare possunt, quin sit aliqua relatio rationis in ministris, que non est in aliis, qui non sunt deputati ad ministrandum. Proinde Concilium Tridentinum cum dicit anathema negotiantibus characterem, et intendit errorem aliquem damnare, sine dubio damnat eos, qui negant realem characterem. Scotus vult esse realem relationem: sed certe vix id defendi potest. Nam character omnium consensu producitur per actionem Sacramentalium: relationes autem non producuntur, sed consurgunt ad productionem fundamenti proximi. Preterea quod esset fundamentum hujus relationis? num anima? At tunc in omnibus hominibus esset character. Num fides, aut gratia? At sine his character esse potest. Scio Scotum quoddam genus rationis constitutum, ad quod actio esse possit. Sed non est mihi propositum ista latius disputare; neque desunt, qui sententiam illam Scotti accurate refutaverint. Certe nomen ipsum characteris, nonne aliud, quam relationem significat? Denique modus loquendi Patrum, qui dicunt characterem imprimi, et infigi, coequo nos consecrari, et consignari, absolutam rem nominant. Est igitur character qualitas absoluta, ex qua tamen consurgit relatio similitudinis ad Christum, cui configuratur per characterem.

Tertia propositio: « Character tria habet officia, aptum facere ad cultum divinum, configurare Christo, et distinguere ab aliis. » Explico: Primum officium est aptum facere, Est enim character potestas quædam spiritualis et supernaturalis, partim activa, partim passiva. Nam tria sola Sacra menta impriment characterem, Baptismus, Confirmatio, Ordo. Character Baptismatis est passiva potestas: facit enim hominem aptum ad suscipienda omnia alia Sacra menta, et simpliciter nulla Sacramentorum aliorum susceptio est rata. Character Ordinis est activa potestas ad ministranda aliis Sacra menta. Character Confirmationis habet utrumque: Nam et facit aptum ad alia Sacra menta suscipienda, et facit etiam aptum ad proficiendam fidem. Videatur tamen magis principaliter esse activus, quam passivus, character iste Confirmationis. Nam sine isto charactere tenent reliqua Sacra menta, quod non esset, si iste character esset principaliter passivus, sicut character Baptismi. Est tamen hic notandum, istam potentiam non videri Physicam, sed moralē. Non enim character attingit afflictum, sed tantum operari diebit, quia ubicumque est talis character, Deus ex pacto adest, et concurreat ad effectum supernaturalem producendum, quod non facit, ubi non est talis character.

Secundum officium oritur ex primo. Quia enim ista potentia derivatur a Christo, et est quædam quasi participatio potestatis Christi, qui, ut summus Sacerdos, habet omnem potestatem in Sacra mentis, ideo character configurat nos Christo, et similares illi facit, quam sint alii, qui non habent characterem. Non enim character contraria, et est in subiecto incorruptibili. Non enim est sicut habitus fidei, aliarumque virtutum, qui per actus confrariorum tolluntur: sed est sicut potentia secundum quosdam, vel sicut forma, seu figura secundum alios. Accedit quod character est quædam consecratio animæ: consecratio autem tamdiu durat, quamdiu res consecrata.

Tertium officium oritur ex secundo. Quia enim per characterem Christo configuramus speciali quædam ratione, inde fit ut distinguantur isti ab aliis, ut sacerdotiis a laicis, et laici confirmati a non confirmatis et baptizati a non baptizatis. Atque hinc intelligitur cur Theologi dicant, characterem esse Sacra mentum, et rem Sacra mentum, cum signum externum it Sacra mentum tantum, gratia autem sit res tantum. Nam character est effectus Sacra mentis sensibilis, et sic dicunt res: et simul est signum, quod homo sit consecratus Deo, et Christi miles etc. immo etiam gratia, que vel adest, vel adest, nisi ponatur obex.

Quarta propositio: « Character Sacra mentalis in sola anima est, tamquam in

subjecto. » Nota, convenire omnes characterem esse in anima inhaesive. Accidens enim non inhaeret in accidente, sed in substantia: tamen potest accidens unum esse in alio duobus modis. Primo, quia mediante illo est in substantia; quod modo accidentia corporalia sunt in quantitate. Secundo, quia perfecta operationem alicuius alterius accidentis, quomodo fides dicitur esse in intellectu, spes et caritas in voluntate. Hoc modo characterem aliqui ponunt in intellectu, ut necessarium ad exercendos actus intellectus. Alii ponunt in voluntate: quia putant disponere ad charitatem, que est in voluntate. Alii ponunt simpliciter in substantia animæ, et hoc videatur verius, quia non est habitus, vel potentia operativa. Unde Concilia Florentinum, et Tridentinum dicunt, imprimi in anima.

Quinta propositio: « Character indelebilis est. Hec habetur in Conciliis notatis, et ab omnibus conceditur. Ratio a posteriori est, quia constat, Sacra menta que impriment characterem, non posse repeti. A priori multæ rationes adducuntur, sed potissima est, quia character non habet contraria, et est in subiecto incorruptibili. Non enim est sicut habitus fidei, aliarumque virtutum, qui per actus confrariorum tolluntur: sed est sicut potentia secundum quosdam, vel sicut forma, seu figura secundum alios. Accedit quod character est quædam consecratio animæ: consecratio autem tamdiu durat, quamdiu res consecrata.

Sexta propositio: « Tria solum Sacra menta impriment characterem, Baptismus, Confirmatio, Ordo. » Hec etiam habetur in Conciliis predictis, et ab omnibus conceditur, et ratio a posteriori eadem est, quæ superioris conclusionis. A priori difficile est, et minimè necessarium, reddere rationem. Illa potissimum adduci solet, quod in his tribus accepit homo novam potestatem, ac deputatur novo ministerio per novam consecrationem, et quadammodo statum mutat; et proinde accepit novum signaculum. Nam in Baptismo transit homo a Diabolo ad Christum, et adscribitur in ejus familiam, et accepit potestatem participandi Sacra menta, aliaque bona Ecclesie Christi. In confirmatione adscribitur ad militiam Christi, ut gerat vexillum ejus in fronte, et accipit robur, et potentiam, ut ex officio pugnet contra dæmones. In Sacramento Ordinis adscribitur in numerum ducum, et preposito-

rum hujus militiae, et accipit potestatem distribuendi aliis bona Domini sui. In aliis Sacramentis non fit mutatio status, nec deputatur homo novo ministerio, nec accipit novam potestatem; sed vel alitur spiritualiter, ut in Eucharistia, vel accipit medicamentum contra morbos, et vulnera peccatorum, ut in Sacramento Poenitentiae, vel accipit afidatum contra reliquias peccatorum, ut in Extrema unctione, vel denique accipit remedium contra concupiscentiam, ut in Matrimonio.

Septima proposicio: « Nec Circumcisio, nec ullum Sacramentum veteris legis imprimebat characterem in anima. » Ita S. Thomas 3. part. quest. LXIII. art. 1. Contrarium sentit Scotus de Circumcisione in IV. dist. 6. quest. 9. ad 1. sed verior est sententia S. Thome. Nam Circumcisio imprimebat in corpore characterem, et eo modo figura erat Baptismi, qui characterem in anima impressum erat. Preterea character nobis imprimitur ad suscipienda vel ministranda opera supernatura: nulla autem opera Sacramentorum legis veteris erant supernatura. Denique Scotus quia docuerat, Circumcisionem ex opere operato conferre gratiam, non sine causa tribuit etiam impressionem characteris Circumcisioni. At nos, qui docemus Circumcisionem nullam vim habuisse ex se, nisi ad praecendam carnem: debemus etiam consequenter negare vim imprimendi spiritualem characterem.

Octava proposicio: « Nullus in Christo character fuit creatus. » Est enim S. Thomas 3. part. quest. LXIII. art. 3. Et ratio est, quia character est quadam participatio sacerdotii Christi, igitur solum est in illis, qui habent hoc sacerdotium per participationem. Item signari charactere, est ovium, servorum, militum, denique subditorum, qui recipiuntur at aliquo majore ad aliquod ministerium; Christus autem est Pastor, Dux, Dominus etc. Item Christus non accipit alla Sacraenta nova legis preter Eucharistiam, ergo nec eorum characteres. Denique nos igitur characterem, ut Deus nobiscum quasi ex pacto concurrat ad actiones Sacramentales; At Christus non egit, ut ulla cum eo ex pacto concurrat, cum sit ipse causa principialis ut Deus, et instrumentalis conjuncta ut homo. Non enim facit

ullus pactum secum, aut cum suo brachio de concursu.

CAPUT XX.

Probatur character ex Scripturis.

Quantum ad Tertium, probandum est ex divinis litteris, characterem esse. Ubi interim Observandum est, non esse mirandum, si non inveniantur tot testimonia, et tam expressa de charactere, ut inveniuntur de gratia. Nam gratia est effectus principalis, character secundarius, item gratia est effectus omnium Sacramentorum, character aliquorum tantum; proinde vera ratio Sacramentum potest sine charactere consistere. Denique notitia gratiae magis necessaria est, quam characteris. Non desunt tamen loca Scriptura, ex quibus character colligi possit, presertim adjuncta explicacione Patrum, et Ecclesie, sine qua nullum dogma Ecclesiasticum omnino certo statui potest.

Primum testimonium est II Corinth. I: *Qui unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris* (1). Hic tres effectus ponuntur Sacramenti confirmationis, in quo proprie unigenitum, et signaturum tam exteriorum, tum interiorum. Primo unctio, quae sine dubio fit per gratiam gratum facientem. Ut enim oculum sanum morbos, reddit robusta membra, illustrat, consolatur etc. ita gratia justificans facit. Secundo est signum, seu obsignatio quedam, qua conservatur Deo, et deputatur ad ejus cultum, et per hanc intelligimus characterem, quem Patres passim signum et sigillum vocant. Tertio pignus spiritus, id est, testimonium bonae conscientiae, quod sequitur justificationem, et est quasi arrhabo figure gloriae. Nihil enim in hoc mundo iucundius testimonio bonae conscientiae: huc est enim pax, quae exsuperat omnem sensum. Negre potest responderi per hoc signum intelligi ipsum Sacramentum externum, quo obsignatur promises, ut adversarii volunt; tum quia Paulus loquitur de obsignatione cordis, non corporis, ut etiam de unctione interna, et testimonio interno; tum etiam quia Pau-

CAPUT XX.

lus dicit nos obsignari, non promises. Alioqui etiam oportet dicere inungi promises: nam eodem modo loquitur Paulus de signo, et de uncione. Vide Ambrosium lib. I. de Spirite sancto cap. 6. Haymonem et Theodoretum in hunc locum.

Secundus locus est Ephes. I: *In quo et credentes signati estis Spiritu promises sancto, qui est pignus hereditatis* (1). Ubi nota illud (credentes) in Graeco esse temporis praeteriti πατέσθαι, id est, postquam creditis. Quocirca loquitur de Baptismate, quod datur post fidem; ac dicit in Baptismate dari obsignationem virtute Spiritus sancti. Et ita exponunt de signaculo, quod accipitur in Baptismo Graeci et Latino, Chrysostomus, Theophylactus, Hieronymus, Haymo, Beda, Anselmus, et alii. Nec possumus dicere hic agi de obsignatione promises ad excitandam fidem, quandoquidem haec signatio datur post fidem.

Tertius locus est Ephes. IV: *Noite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis;* ubi per diem redemptionis (2), intelligit diem regenerationis per Baptismum, ut Haymo, et OEcumenius annotarunt. Nęque obstat particula illa, *in diem*, quia Apostolus solet usurpare prepositionem *in*, que conjugitur accusativo, pro prepositione *ad*, que conjugitur dativo apud Grecos, et ablativo apud Latinos: ut II Tim. ult.: *Salvabit me in regnum suum celeste* (3), id est, in regno suo coelesti.

Hæc omnia loca Calvinus in commentario expositi de obsignatione promises, quam Deus in cordibus facit, ut fides magis confirmetur. Sed repugnat modus loquendi Apostoli, qui semper dicit, non obsignari, esset enim nimis improbia, et inusitata locutio, obsignari hominem, pro eo quod est, obsignari promises homini factas.

His accedant figura, et vaticinium Testamento veteris. Nam Circumcisio fuit figura Baptismi omnium consensu. Circumcisio autem non solum preceidebat carnem, quo significabatur justificatio a peccato, sed etiam relinquebat in corpore quoddam veluti cauterium, quo discernebantur Iudei a non Iudeis. Quod cauterium si quid significabat, certe significabat characterem, quem in anima gerunt Christiani, quo discerneremur in aeternum a non Christianis. Vaticinium ha-

betur Isa. LXVI. ubi loquens Dominus de vocatione gentium: *Omnes gentes, inquit, et linguae venient, et videbunt gloriam meam, et ponam in eis signum etc.* (4) Quamvis enim per hoc signum possit intelligi signum crucis, aut aliquid aliud, tamen nihil repugnat si dicamus intelligi characterem: presertim cum videamus Paulum loqui de signo quodam spirituali interno, et oporteat Scripturam expovere per Scripturam, cum id fieri potest.

Aliqui addunt aliam figuram ex Exod. XII. ubi signantur postes, et superluminaria sanguine agni, et vaticinium Ezech. IX: *Signa Thau in frontibus gentium, et dolentium* (5). Sed hæc loca non sunt ad rem. Nam expoundunt a Patribus de signo crucis, quod inscribitur in fronte, et recte: nam Ezechiel nominat frontem, et idem significat superluminare, quod est in porta domus id, quod est frons in homine. Unde etiam in Apoc. VII. ubi habetur similis obsignatio, etiam nominatur frons, donec signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Et preterea in utroque loco dieuntur salvatori omnes signati, et nulli signati salvari: quod certe non convenit characteri; multi enim cum charactere damnabuntur, et nulli sine charactere salvabuntur. At omnes salvanius, qui signantur Christi cruce sanguine, id est, quibus applicatur meritum crucifixi, cuius figura est signum crucis; et nulli salvantur quibus hoc meritum non applicatur. Vide de his locis Cyprianum tract. contra Demetrianum, Hieronymum in cap. IX Ezechiel. Gaudentium tract. 5. in Exodom.

CAPUT XXI.

Idem probatur ex Patribus.

Dionysius Areopagita lib. de Eccles. hierarch. cap. 2. part. 4. dicit Baptismum formare hominem ad alia suscipienda Sacra menta. Illam formationem vocamus nos characterem. Idem par. 3. deo qui baptizatur, ita loquitur: « Hunc, inquit, divina Majestas in sui consortium intus admittit, eique

(1) II. Cor. I. 21 et 22.

(1) Eph. 1. 13 et 14. — (2) Eph. IV. 30. — (3) II. Tim. IV. 18. — (4) Isa. LXVI. 18 et 19. — (5) Ezech. IX. 4.